

Коммунист дугайында чугаа

ЗИНГЕ КУРВУНИНИ ШУМАР

Он бирги беш чылда Экибастуз—Теп, Экибастуз—Урмашах электри дамчыдылган. Азын СЭКП-ниң XXVI съездине партия ТХ-ның Таявилелинде айыткан чугула тугуларынга дэриг-херекселдене бээр.

М. БЛОХИННИҢ ФОТОЗУ.

МАЛЧЫННАР БҮЗҮРЕЛДИГ

рының самалдарына дей-
дегдәән.

Мәлүмн бүртүз хулаән
ген кодаһиниң: септед-
лиңче күчәәһейһиң салы-
аһ чугула. Чамлык жок-
лаа, малчылар муһам-
чы, арға-дуржуклаа, бед-
ихыйжаулардан өөрөһи-
аһардан үлсегер азырыч
гүла деп сапад берсегер
тер чугулааан. Жокчу
рууһун хуула бот-хары-
м салгазын бедидер, нити-
ниң малын самыңдаа,
тогочелар чоруну бәлдү-
бас дөһиң демисидән чор-
уаа көмөк деп, аһаа, аһаа

Бо бүгүгө хамаарынты
СЭКП ТК-ның Телевизия
бүлө «Ак-Туру» совхозто
малчынары татышып, ө
рөңнү көргөш жөөл соо
гааргы -кол сорулгалары
боттарынын мурунуга са
ган. Олар бо 1981 чыл

РАЙКОМ
ПЛЕКУМНИКА

бар аркадарын доюузу-биз
моюндоп,
Л. НАЧЫН-ӨӨЛ,
Улуг-Хем район.

Улуг-Хем район.

ИТПИРЛЭЭР

СОНГААРЛАТЦАЙН ШИИТПИРЛЭЭР

Советтэй тэмдэгийн боскал
шынэвчлэгтэй болур үжүр
луг. Амаа малдын өн-түрүүн
хар-наанын, эр-хызын би-
жээн туур. Ол шынаа үн-
эрттэ чөгмө ажыгылган болур
лугайшда мал эчтэянын
таңмалыг шынэвчлэгтэй ту-
рар. Оон аянда бээ малдын
көжүн, баш-дүүн ээлийнч
чамыг көртүзүр салып ал-
ган тууралыг болур үжүр

ден болаар мен. Устунда аймаг-
танган документиер чокк-
эт саткан таварыаада ол
айтты хавырар нийкеп, харь-
ма ол кижичи тортаар ду-
гайында шынгым шенитилрин
ундургеш, оон күүс-адезин
доктаамал контрольдаары кү-
зечиг.

С. ДУБАА.
Кызыл район.
1981 ч. ● январь 25

ӨЗҮЛДЕНИН ЧАДАЛАРЫ

(Тонкуу. Эгеи 1-ги арманда).

Колхоздарын ишти орулга-
зы 21,9 миллиард рубль бол-
ган, ол дээрге 1971—1975 чы-
дарнын ортумак деңгээлиден
эзген бедик.

Ажыл-агыйлар арасынын
болгаш агроуптур интегра-
циянын жакшылаа ам-даа
уламчылаашаа.

Бараанын тараа бүдүр-
гө болгаш республикалар бүдүр-
гө планнаагында деңгээлин
жандырып шыдааган. Дүжүт
ажаап турар уеде, көдөз
ажыл-агый продуктуларын,
жаа чөмүн сөөртүп база каа-
далап турар уеде чидиргилер
тугуулаа. Техниканын бол-
гаш минералдык жемишчил-
гелерин каадалаа болгаш
ажыл-агыйларда четтестер
ам-даа чаблаттырмаа.

Бүгү ажылдарын комплек-
синин талаа-биле көдөз ажыл-
агыйнын жөжүдөргө 36 ми-
лиард рубльдин капитал са-
лышыкынын тускайлаа, ол
болза ууас ажыл-агыйнын
көрдүгөн бүгү капитал са-
лышыкынын 27 хууу бол-
тур. Бүдүрүлгө объектилер-
нин туудуна 30,7 миллиард
рубль көрдүгөн.

Көдөз ажыл-агый 82 ми-
лион тонна минералдык жемиш-
чилдигин алган, ол болза
1979 чылда турганында 5,4
миллион тонна хей бооп тур-
ар. Мал чөмөгө холуур хи-
микит немерделерин 2,7 ми-
лион тонна (оон мурунда
чыла турганында 1,47 ми-
лион тонна хей) алган. Ынчалза-
жок көдөз ажыл-агыйга ми-
нералдык жемишчилдиге бол-
гаш мал чөмөгө холуур хи-
микит немерделерин бүдүр-
гө бээрлик планы күсөтти-
миз.

Транспорттук бүгү хевир-
лери-биле чык сөөртүп сайга-
ры 6,2 триллион тонна-кило-
метр болган ийке, азы оон
мурунда чылда турганында
деңгээрге 3 хууу өскөн.

Харылаа бүдүрүлгелери
продукция бүдүрүлгенин ий-
ти деңгээлин планын күсөт-
кен, ол көргүзүп 1979 чылда
турганында 6 хууу өскөн.

1980 чылда куруенин 240
ча үстүрү бүдүрүлгелери,
хей санын чуртталга бажыр-
лары, школары, эмгекте бол-
гаш урутар албан черлери
база социал-культураын өс-
ке-даа объектилерин ажылда-
ла кирген. Ажылдап турар
бүдүрүлгелерин чартыр, кал-
бартыр болгаш техника-биле
чартыр дерин ажылдарын
боттандырган.

Байкал—Амур демир-орук
магистралын тууду чедиш-
ти.

Киниг уламчылап турар. Ир-
кутск областын, Хабаровск
крайнын деңгээлине демир-
орук оруу салып тууары доо-
зуган, ол ажылдар Амур,
Чита областарда, Бурят
АССР-де калбак фронт-биле
үргүлчүлөп турар.

Көдөз ажыл-агыйга 10,6
миллион баш мал, 15,6 ми-
лион кууш турар мал жамала-
ры болгаш механизациян-
ган фермаларын ажылдаа
кирген. Куш фабрикаларын
нын күчүзү улгатаа.

700 муң гектар сугаттыг,
650 муң гектар кураткан чер-
дерин ажылдаа, кирген
4,7 миллион гектар оозаларын
суг-биле хандырган.
Ажылдадырышканын бү-
гү дөстөрүн күсөт-биле
ууас ажыл-агыйга капитал
салышыкынын 133,5 ми-
лиард рубль болган, ол болза 1979
чылда турганында 2 хуу хей.
Ажылдап турар бүдүрүлгелер-
ни техника-биле чартыр, дерин,
калбартырга 22 миллиард
рубль чарылаа.

Туудула куш-ажылдык бүдү-
рүлгөүлөү бедик. Эрткен чы-
лын туудуу депшилгеге ар-
га-методтарын шигээлери,
туудуларга ажитыг конст-
рукцияларын болгаш мате-
риалдарын ажылдары уламчы-
лап келген.

Ууас ажыл-агыйнда ажил-
чыларын болгаш албан-
хажакчыларын саны чылда ор-
тумал-биле 1,9 миллион кижи-
ге көдөз болган—112,5 ми-
лион кижи болган. Колхозтар-
нын итинин ажыл-агыйнда
ажылдап турар кижилерин
саны 13,5 миллион четкен.

Моон мурунда чылдарда
турганы шыкаш, куш-ажыл
кылып шыдаа бүгү кижилер
ажыл-биле хандырынтган,
чурттуң чамдык райондарын
ажылдын күжү чедиштеп
турар.

Чурттагы чонун кижи са-
нынга оонаштыр алгаша бот-
тур орулгаш чыл тургуулаа
3,5 хуу өскөн.

Ууас ажыл-агыйнда ажил-
дап турар ажилчыларын
болгаш албан-хажакчыларын
айла алар ортумак ажил тө-
лөпүр 1979 чылда 163,3
рубль турганында 168,5
рубль чедир өскөн. Ийгили-
ли хергелет фондулардан
бээр төлөгөстөр болгаш чин-
гелдер-биле каттай алгаша,
айла ортумак ажил төлөпүр
232 рубль бооп турар.

Колхозчуларын күш-ажы-
лын төлөпүр 2 хуу өскөн.

Ийгилидиз хергелет фон-
дулардан чонун алган тө-
лөгөстөр болгаш чингелде-
ри 116,5 миллиард рубль бо-
лган ийке, азы 6,3 хуу өскөн.

Партиянын XXV съездин
штитирлеринин немерде-

леринге дүштүр 1980 чылда
социал программаны, чонун
амыралынын деңгээли бе-
дизери үргүлчүлөп.

Аза-чурттуң Улуг дайы-
нын киржикчилерин амы-
ралынын материалдык байла-
дарын улам ийи экижидери
боттандырган. Колхоз кежи-
гилеринин ап турар пенсия-
зынын куудуу деңгээлин бе-
диктен болгаш колхозчулар-
нын, бичикчилерин ажалда бол-
ган кижилерин пенсия хан-
дырылаа экижидер база
ууас ажыл-агыйнда ажилдап
турар пенсионерлерин ажил-
лынын материалдык союур-
лактык байдар талаа-биле өс-
ке-даа хемчегилери боттандырган.

Куруенин иштенин чөш-
кенин облигацияларын төлөп
бээр үргүлчүлөп.

Куруе болгаш кооперация
санынын үрүмкөт сазар
бараан сазарлаа 268,5 ми-
лиард рубль болган ийке,
азы 1979 чылда турганында
(деңгээлден өртөктер-биле
алгаша), 13,4 миллиард рубль-
ге көдөз. Үрүмкөт са-
дар бараан сазарлаа эки-
чыл планы ажыр күсөтти-
ген.

Чонга көргүскөн ачы-ду-
зын ийги деңгээли 1979 чыл-
да турганында 7,2 хуу,
оон ийги деңгээлге 8 хуу
өскөн. Чонга ачы-дуз чедиш-
тиги планы ажыр күсөтти-
ген.

Куруе болгаш кооперация
бүдүрүлгелери, организация-
лары, колхозтар болгаш чурт-
тагы чон ийги деңгээли 2 миллион
шуту шуд 108 миллион шуд
болган метр шуд, оон ий-
тинде көдөз 30 миң дорбел-
дин метр, чаагайжымда тууту-
ган хандырыларын болгаш
хууда бажыларын туткан. 10
миллион кижи чуртталга бай-
лаа экижиктен.

Бойдуз кураалдарын ху-
магалык ажылдар болгаш до-
лгандыр турар бойдуз кам-
лаар талаа-биле ууас про-
грамманы боттандырган. Ууас
өөрөдүлгөн, өртөмк болгаш
культуран улам ийи хөжү-
дөр хемчегилери боттандырган.

Медияна хандырылаа,
чонун организациян дыш-
таагы камлааган.

Социалист чуртка бир ду-
гаар болган XXII чыгыш Олим-
пий оюнар чедишкенин
эрткен. Совет спортчулар кай-
гамчык чедишкенин чедип
алган, алар 80 алтын, 69 ми-
лион болган 46 хуу медал-
дарын чаалап алган.

Совет Эвелелинин чонун
саны 1981 чылдын январь 1-де
266,6 миллион кай болган.

(СЭТА).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫКНАДЫГААР, ТАЙЛАБЫЛААР

БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙ ЧУГААЛАЖЫП ТУРАТ

Совет улустун тургузукту тайбын ажыл-жигенин «1981—1985 чылдарда
болгаш 1990 чылга чедир уеде СССР-нин экономиктиг болгаш социал жөжүдө-
ленин кол улаанышкыны» деп СЭКП-нин XXVI съездинде СЭКП Төп Ко-
митетинин төлөкелеринде айттыган аажок улуг планын делегей парлагамы-
нын кол темаларын бирөөзү болуп артышкан. Ол төгүлүт документте
көдүргөтөн сорулгаларын улуг хемчээдин, эртем талаа-биле үндөзүлгөнүн

болгаш херек кырында боттаныр аргалыгын, тайбын болгаш айыл чок чо-
рукту быжыгалаар азы СЭКП-нин чорутуп турар политика-биле, делегейге
ази эргилеп болган кайы-даа талаа ажитыг каады ажылдажылаа калбар-
тырыпче улаанышкыны-биле ол сорулгаларын чарыбас холбазынын солун-
нарын болгаш журналиларын тайыбырларын, азы-бур чурттарын поли-
тиктиг болгаш хей-иништин көсү ажылдакчыларын чугааларында онзалат
демегелеп турар.

ЧУГУЛА БОЛУУШКУН

УЛАН-БАТОР. Партиянын
XXVI съездинде СЭКП ТХ-
нын Төлөкелери социалист
тургузукту улам ийи ажитыг
жүдөзүнүн ээртинмес арга-
ларына чырыкылчак хе-
речин-дир деп, Моолдун Кур-
пал дарагынын бирги ор-
лакчы министир П. Жасрай
мелегез. Ол документ алыс
дөзү сорулганы—чонун ма-
териалдык болгаш культу-
ра деңгээл чайгыш чок кө-
дүрү, совет кижинин бүгү
талаа сайыралыга таар-
ышкан байдарын хандыры-
гы болуп деңгээл партиянын
экономиктиг стратегиянын
эртем үндөзүлгөнүн болгаш
амыралыг аргалык
бүдүрүлгө баштап турар
деп, ол онзалат деңгээл.

Улуг Совет Эвелели-биле на-
йрал болгаш каады ажылда-
жыла МАР-нын чекестелин-
кинин, оон айыл чок тур-
ганын болгаш моол улустун
чаагай чорутуун бедикчи-
нин кол магадылаа болуп
келген болгаш болур-даа. Ийи
чурттуу аразында бүгү тала-
ды харылааар беш чылдан
беш чылге калбарып база ха-
нылаа оор. Планилашкын та-
лаага каады ажылдажыла
ында онза черин ээлепешан.

1990 чылга чедир уеде МАР-
нын бүдүрүкчү күштерин хө-
жүренин болгаш сайгары
тургузуктын талаа-биле кол
скаман Моолдун болгаш Со-
вет Эвелелинин план ор-
ганы деңгээл күженишкенин
ажылдап бир-ле дугаарылда
ажылдап кылганын министир
мелегез.

ӨНДҮР ПРОГРАММА

ТОКИО. «1981—1985 чыл-
дарда болгаш 1990 чылга че-
дир уеде СССР-ий экономи-
ктиг болгаш социал хөжүдө-
ленин кол улаанышкыны» деп
СЭКП ТХ-нын төлөкелери
Совет Эвелелинин Коммуни-
ст партиянын совет улус-
тун амыралдык деңгээл улам
ийи көдүрүлгө улаан
өндүрүлгө чон программасын
дир деп, япон политиктиг кес-
кү ажылдакчы, Япониянын
Социалист партиязында
Парламентин депутаты Т. Та-
кадзава мелегез.

Чедишкенин күсөлдөзүнүн
түңкелде делегейге баштай-
гы социалист күрөө эконо-
миктиг, эртем-техниктиг болгаш
социал хөжүдөлгө муруну
оодурулганын үгөн мурун-
дагы совет беш чылдарын
түңкелдери ажыл-агыйын баш-

караарын социалист эксте-
мизин маргыш чок аргы
шмар баштутуу тодарай хө-
рөчлөп турар-дир деп, СЭТА-
ны корреспондентизин айт-
тырларын харылап тура ол
чугаалаа.

Совет ийгилидизин бур-
ууар депшилгеге шакпын хө-
жүдөлгөзүнүн даштык эконо-
миктиг болгаш социал сору-
галарын Совет Эвелелинин
тайбынга ынак даштык по-
литика-биле болууда ка-
тыштырган совет планнар ду-
луг бүгү чонун херээ болуп
турар, оларын амыралда
чедишкенин боттандырышкы
үндөзүн харин ында-дыр деп,
Т. Такадзава тодарай көр-
гүскөн.

УЛУГ СОНУРГАЛ

НЬЮ-ЙОРК. «1981—1985
чылдарда болгаш 1990 чылга
чедир уеде СССР-ий эконо-
миктиг болгаш социал хөжү-
дөлгө кол улаанышкыны» деп
СЭКП ТХ-нын төлө-
келери АКШ-тын, сагы-уле-
гүр боттотканын улуг сонур-
галын хайыштырган.

Совет экономиктиг күчү а-
ажок улуг деп, «Сайрус Итон
уорлд трейд» компаниянын
директорун чавушенин дара-
гы С. Итон СЭТА-нын кор-
респондентиза-биле бесөдө-
мө чугаалаа. Бүгү-ле эч чу-
ла талаага кайгамчык улуг
деңгээлден СССР кыска хуу-
саа чедип алган деп, ол де-
мелегез. Делегейин ийи де-
ңгээлде болгаш социал хөжү-
дөлгө кол улаанышкыны» деп
Совет Эвелели кай, нефть, ка-
мур-лаш, цемент бугурунун
болгаш өске-даа чамдык эконо-
миктиг көргүзүлгөн талаа-
ы-биле Каттыкан Штаттар-
ын артыга «арттыргаш, деле-
гейге бирги черге үгөн. Бо-
дунун аажок улуг кураалы-
ларын ажилдаштыраа, совет
экономика магадангы чедиш-
кенин моон сонгаар-даа
чедип алгы чыгыш чок. Ын-
да чедишкенин АКШ-тын

экономиканы чыгыш черде та-
тай берген уеде чедип алды-
ры ол.

«Сайрус Итон уорлд трейд»
компания минералдык жемиш-
чилдиге бүдүрүлгө «спе-
циализация» турар деп ол
америк баятан чугаалаа.
Бистин ийи чурттарын ажи-
тырга сагылажылаа калбар-
тырып ол талаага
айларга бар кылдыр бо-
лоор бис. Көдөз ажыл-агый-
ын эч чөмөгө технологиянын ка-
ды чедишкенин чөгөдөш,
мал ажилын хөжүдөлгө
айтырларын дугулузусу-
ты база солуп болур бис деп,
С. Итон чугаалаа.

(СЭТА).

ТУДУП ХОРОГДААН

АНКАРА. (СЭТА). Бирин-
чыл уездик организациянын 77 де-
жигисинин Туркиянын эрге-
чаргалары тууду хоругаа.
Политика хамарыштыр хей
санын чуртталга чоруктары
кылган дөзү база А. Тюр-
кештин уаурткаын фашист

уездик националист шим-
чезик партия-биле хары-
лаа дөзү хоругтаагыларын
буруулаа турар. Боо-чөсө-
ти болгаш ок-чөмөкчү ту-
турганын хураан алганын
эрге-чаргаларын төлө-
көзү тусай чарлаа.

НАРЫН АЙТЫРЫГЛАР

ВАШИНГТОН. (СЭТА).
АКШ-тын чав президентиз Р.
Рейганын албан-дузалыгын
күсөлдү киргитери-биле хол-
бошкан байырдаларын бол-
гаш хөдөлгөкчилерин чыгы-
лаанышкынын чыгыш турда-
ла, хей санын нарын айтырлар
чаа администрациянын мой-
нунга келдир берген деп,
парлаага делегелеп эгелзэн.
Дж. Картерин чазанын даш-
тык болгаш иштик политика
талаа-биле улуг буурашкы-
нын түңкелдери тынгалып
хей санын нарын айтырлар
чаа администрацияга улашты-
пешан. Ол айтырларын Р.
Рейган «команда» шит-
тирүп уужура таарышкан.
«Эч чула айтырларын
бирөөзү—национал эконо-
мия байдал болуп турар» деп,
«Ю. С. Ньюс энд опинион»
журнал бижжэн.
Президент боюун албан-ду-
лаа-биле кылтып эгелзэн дө-
зү.

АКШ-тын шериг чарыгал-
дарын соксаа чок келерге
көдөзүнүн түңкелде эконо-
миктиг айтырларын шиг-
пелзери дашы нарын айты-
рларын солунар делегелзэн.
Экономиктиг айтырларын
штитирлери улашкан чав
президентизин хемчегилери
шериг чарыгалдарын көдө-
лө-биле канчап дүштүрүп
болуру» деп, «Нью-Йорк
таймс» солун айтыр салга.

Париж. (СЭТА). АКШ-
ны президентизин албан-ду-
лаа-биле Р. Рейган кирип
турган, америк сонгучуларга
оон берген алаашкынынын
күсөлдүгүн ала берге бо-
лур дөзүн Франциянын пар-
лаага бижжип турар.

«АКШ-тын иштин болгаш
даштык политиктиг байлаа
Американын төгүлгөзү дең-
гээлге багыт турганын кым-
даа ынаалаа» деп, «Котилье де
парти» солун бижжэн. Катты-
кан Штаттарын делегейге ту-
руштары элзэн кошкаа, бо-
дунун эвкелелдеринин беши
аразынга оон саалары сула-
раа деп, ол солун айткан.
«Даштык кижанышкыны»
дөз хоозун чуртурушкуну-
биле американын коргулалы
Картер болгаш Бжезинский
үргүлчү оралжып келген.
Ытырларга АКШ-тын таарыш-
канын кризис даштыктын ол
«кижанышкыны» түңкел-
де эвес, а эрги администра-
ция багыт ажилдаанын ур-
жуулаа тыттып келген-дир
деп, «Юнайтед» солун бижжэн.

ИРАНГА УДУР КАЖАРААШКЫН

ВАШИНГТОН. (СЭТА).
АКШ-тын Иранга элчи чери-
нин туттурган ажилдакчыларын
хостаанынын үндөзүн
болдурган дугурулгала ха-
марыштыр Вашингтонту ту-
ружук эскерткенин хей-ини-
тинин сагал-оонаын АКШ-тын
тускай албан кижилери бол-
гаш парлагалы амы уеде
белеткеп турар. Чедип ала-
нган ол дугурулгала хама-
рыштыр чамдык эскерткенин
хей тыттып ээри магат чок
деп, чаа чазактык төлө-
келери делегелеп турар апарган.
Иран-биле сөөлүгү дугурул-
га дүштүр АКШ болуна ал-
ган хөдөлгөлери күсөлдү
кызыр болгашын чаа ад-
министрациянын төлө-
келери айткан.

Тегеранга туттурган америк
дипломаттарын Иранын эрге-
чаргалары «дормачылаа»
турган, ол дөзү Иран хары-
салганын күлээр апар дөзү
чугаалар америк конгресске
болгаш курапартаментте чок
кижилерин аразында база
аминашп эгелзэн. Персид му-
гулдурунга америк шериг-ла-
лай күштерин ала хөдөө эр-
тирарын АКШ-тын чаа адми-
нистрация болуп турар.

Оларын эрге-ажыктарын
немергелзэн «Хол-страт ажи-
чел» солун Иранга удур чу-
ла парлаан болгаш Иран-биле
дугурулгалын шуут күш чок
болууларын чаа администра-
цияла негез.

Президент Р. Рейганын ад-
министрация Иран-биле ду-
гурулгалын немергелзэн күт-
сөзү бө? деп журналистерин
парлаага конференцияга ай-
тырып дөзү харын бээр-
илен А. Бажынын болгаш
курулартаментин төлө-
келери ойланды болган, ол
документин чаа президент
«ханыч-биле өөренип көөр»
апар деп мелегелзенир.

Иран улустун ажа-хөргө-
лери алаа эгелдип бээр
моонаа-дээр дөзү АКШ-тын
банкларынын ээлери дүргө
хемчегилери ап эгелзэн. АКШ-
тын президентизин турган Дж.
Картерин айткышкынын дө-
гүзү «Бизок ө Америка» деп
банк Иранын 2,4 миллиард
хөргөнгүн хураганы билдир-
гил болгай. А Иранын ажи-
хөргөнгүн алаа шилчизин
бээр дугурунда президентизин
чаа чарыгында ол банк уу-
данып, Ирандан алыр 405
миллион «еврас» бар деп ме-
делзэн. Оон анында америк
компаниялар Иранга ухур 380
ажыг хомууларын АКШ-тын
суд черлерин кирген. Ол
хомуулар дугууар 3 ми-
лиард долларын америк ком-
паниялар Иранга ухур чав кампа-
ния АКШ-тын массалык ин-
формация органын өсөдүл
эгелзэн. Чыжаа, Батон-Руж
хоорай чуртууг (Луизиана
штат) Н. Дайс деп кижини
Иранга ухур чуртууг «Вашинг-
тон пост» солун парлаа.
«АКШ Иранын чырыдалар
арылаар ухурду. Ону хуу-
таалар бомбалаа кантаалы»
деп, ол солун айткан.

С. КАРМАЛИТО,
СЭТА-нын корр.

ЧУРУКТАРДА: сол-
гай талаа-биле—индий на-
йсылал Деиде урулар
сатарынын бирээзинин
кижизитиркичлери сол-
гүстээшкени; оон тала-
а—совет номнарч
болгаш журналдарын ин-
дий кижилерин улуг со-
нуургал-биле номчул ту-
рарын көргүскөн.

В. ДУБИЛ БИЛЕ ЗОТИН-
НИН фотолары.
СЭТА-нын фотокорресп.

ИНДИЯНЫҢ НАЦИОНАЛ БАЙЫРЛАЛЫ

Республиканын Хунун—бо-
дууна национал байырлаа
индий улус чыл бүрдө январь
айла делегелеп турар. Чурт-
туң наймыскалы Дели хо-
райын төп куудучу келер-
гил чараш көрүштү кылдыр
шиметкенин, индиянын ында
тургузупкан. Ол куудучу-
нун уууну—үш километр.
Индиянын национал байырлаа
холбоштыр январь 26-да шер-
иг паразы алаа болуп турар.
Бистин-биле найырдалып улуг
индий улустун чус-чус чылдар-
дагы чаагай чачыларын,
америк республиканын чедиш-
кенин оон национал байыр-
лаанын бө хүнеринде улам
тодарай көрүп турар бис.

Улетпур бүдүрүлгенин хө-
жүдөлгө хамарыштыр Индия
Республика амы уеде инди-
яны талаа-биле сайыраган
бирги оон куруелерин са-
нынга кирип турар. Оон бү-
дүрүлгелери электроник шактар-
дан эгелзип куудучу бус ту-
буларында чедир азы-бур
продукциянын бүдүрүп тур-
ар. Эрткен чылдарын ду-
гурунда электри энергиязын
ажылдап үндүрүр 15 катап
сөөлү 25 чылдарда хөмүр-дөш
тыгымы үш катап көдөз.
Индиянын эртем болгаш тех-
никазын чедишкенин тодарай
көргүскөн хей кижик-
терин айтты болур. Болучу
чуртууа бүдүргө чедиркич
ракетын дуузын-биле Чер-
ны «Рокни» деп кылмаал
спутниктин октаргай делегем-
не салып үндүрүр Индия
1980 чылда чедишкенин бот-
тандырган.

Чурттуң национал орулга-
нын бежен хууун хандырып
турар көдөз ажыл-агыйга
улуг чедишкенин боттанды-
рган. Тараанын ийги бүдү-
рүшкүнү 1950 чылда 55 ми-
лион тонна турганында 135
миллион тонна чедир ам көвө-
дөз. Индиянын тараа шөл-
деринде чаа тракторларын өс-
көдөз ажыл-агыйын өс-
ке-даа машиналарын саны кө-
дөзүлзөн, бүдүрүлгөү бедик.

Индиянын экономиктиг деп-
шилгези оон чугула социал
айтырларын шиттирлери-
биле сырый холбалаа. Индия
национал хамарышлас чорук-
ту чедип алганында сонгаар
социал айтырларын шиттир-
лээр талаа-биле буруулаа
чугула, бажыны кылган. Ка-
ды камгалаанын национал
системаны сайыраган түңкел-
дери индиянын нарын оон
ортууа тууну 27 хар турга-
нында 52 четкен. Амы уеде
чуртта 100 ажит университет-
тер, 35 муң коллодары ажил-
дап турар. Индияда өөрени-
члери саны 100 миллион
ажыг.

Оон-биле чегелештир, шит-
тирлеттинмиз элзэн кам на-
рын айтырлар 650 миллион
дуртка

ӨНҮКТЕРЛИГДЕ...

«МЕЛОДИЯНЫЧ» Ч А А ПЛАСТИНКАЛАРЫ

В. И. Ленинни Кремльде келгенине болгон каар-
парламын аяч-чорук кылы-
рычче бүгү-экилдин «Мело-
дия» фирмасы чалай бээр.
Совет кини бүзүтүн бол-
гон бөмбүрүктүн дешиле-
гелин бүгү кинилеринге
үчүлөп четпес чоок бо чер
дугайында чуулган делегер
пролетариатынын баштын-
чымын Совет эрге-чагыр-
ганын баштайгы чыдары-
нда амьдаралымын болгон
ажы-чорудуламын дуга-
гайында альбомда кингир.
Ону беш дүң кырында үн-
дүрүп турар. И. К. Кру-
пский, М. И. Ульяно-
вич, Л. А. Фотиса-
вич болгон партиянык база
революциянык аяч-чорук
чыдарынын Ильян дуга-
гайында сактышымын
пластинкаларда бижитин-
ген.

— Бо дээрде СЭКП-нин
XXVI съездинин бүдү-
зүндө бистин баралгадыр
хей үндүргөндөрүмүз
бирээ-дир — деп, фир-
манын чыгыне директору
П. Шибанов чуугалады. —
Чурттуу амьдаралында он-
загай үзгөйт турсаадыр
«Совет Эмелдинин Комму-
нист партиясынын төгү-
зү» «Учүктөн» документи-
лер деп улуг сериядан баш-
тайгы ийн грампластинка-
лар үндүрүп. Олар Россия-
га марксизм-ленинни пар-
тиянын тургустуулары, 1905-1907 чыдарынын ре-
волюциянык бөлүнүшү-
нүн киржигеги дугайын
чуугалап турар. СЭКП ТК-
нын чамалында марксизм-
ленинизм институту-биз ка-
ды кылп турар серияны
оон дараалында В. И. Лени-
нин 1919-1921 чыдарында
чуугалаарынын бижиге-
лери, революция тургустуу-
ларын болгон социалист-
тиктүгүшүнүн киржиге-
лери сактышымын.
Л. И. Брежневтин база
партиянын болгон күрө-
нүн өскө-даа удуртчу-
ларын иштеткелер болгон
чуугалаары кирген, Съез-
дин аячтыгына чейин
«Л. И. Брежнев аныктар
дугайында» деп альбом ба-
за үнөр. Бизда Леонид
Ильичин аныктарынын
коммунист кинизинде-
генин айтырларынын та-
лазы-биле чуугалаарынын
бижигеги кирер.

— Уран чуу мастери-
СЭКП-нин XXVI съездин-
ге деп ат-биле болу-
грампластинкаларын «Мело-
дия» үндүрер. Анаа совет
композицияларын болгон
шүлүкчүлөрүн партия,
улустарын найырларын,
совет кинилерин маалыр-
чык аяч-чоруктарын дуга-
гайында чаа чогааларын
бижигеги кирер.

«Мелодияныч» продук-
цияныч «улуг кезини музыка-
лыч, литература-нын бижиге-
лери болгон уруулар-
га, аныктарга бижиге-
лери совет культу-
рамында амьдаралында бижиге-
лери тускай грампластинка-
ларда-биле демегестетирер.
Хөгжүмгө аныктар Ленин-
градтын С. М. Киров атты
операын болгон балеттин
үлгелерин театрынын 200
кы болганында, Н. М.
Скрябинин тургустуу-
нун чыгуу болгон, Д.
Шостаковичин 75 хар-
ламында турсаадыр үн-
дүрүп пластинкаларын со-
нуургадыр.

«Мелодияныч» пластинка-
ларында орус болгон да-
штын авторларынын 80 аяч
операларын бижигетин. Ол
серияга чооку чыдарында
чаа үндүргөндөр, оон ий-
тин Д. Шостаковичин
редакторлары-биле М. Му-
сорскийин «Борис Году-
нов», Н. Римский-Корса-
ковин «Садко», «Дангыз»,
П. Чайковскийин «Воево-
да», Д. Пуччининин, В.
Беллинини, Г. Донини-
тин, Дж. Вердини опера-
лары немереж.

Фирманын чооку үдө
паянларында улуг черин
симфония болгон камер-
хөгжүм эзел турар. Чурт-
туу шыктарын уран чуу
коллективтеринин күсө-
лери болгон ир-биз-
дарынын күсө-лери-биле
М. Гликин, А. Аренин,
М. Балакиревтин, С.
Рахманиновтин, Н. Мет-
нерин хогжүмгө кинилер
пластинкаларга бижигер.

Эстрада хөгжүмгө
аыктарга хей пластинка-
ларын бижигип үндүрер. П.
Морьянин, П. Фейстин ор-
кестрлерин, сургажын
ыраажылар А. Лирин, Б.
Холькейин, А. Селенан-
овун күсө-лери чооку
үдө үнөр. Сөгүтү үдө
дирижёрлар аныктарга эки
сургажын апарган. Оларга
«Мелодия» тускай альбом-
нарын, ол шыкша бал та-
чыларын бижигип пластинка-
ларын турсаадыр турар.
(СЭТА-нын корр.)

Грузия ССР-нин Дзэн Со-
ветинин депутаты, демир-бе-
тон кылыктар заводунун сле-
сарь-капмакчысы Азиз Багир-
ов-биле Тбилисиде Актерлар
башынын делегер залында
ужуражы берген бис. Курд на-
ционалдык аяч-чоруктарын
Басе Джавадованын болгон
Антон Мизроветин чуруктары-
ниң хууду делегерини анаа
бир ай дургуузда чоңга со-
нуургадыр жоргоксун.

Азиз Багиров чурук бүзү-
нүң баарына үр-ле туруп, ма-
гадал чоруп турган, чурук
делегетини оон кедерге со-
нуургадыр ишде болгон.

А оон соода үлгүлөкчүлөр
делегетини ол мында деп би-
жиле калган: «Четтеринде он-
дүктөр Бистин чоңураагы ар-
кы үдө чаа амьдаралында ба-
дыктаан аяч-чоруктарын чы-
гыткыч келер үдө саларын чур-
уктарында тоадыр кестүп
турар-дыр. Ол чыгыткыч келер
үдө дугайын силер-биле
кады күзөп турар бис».

— Сагыш-сеткиленин улуг
халыкшымын болгон өөрүш-
күзүн чажырып шыдаа-тыр
мен. Чүгө дээрде, Басе биле
Антон олар Тбилис чурттуу
куратарын иштеткен халык-
чы мурай республиканын
уран чуулар академиянын өөр-
өтүп дооскаш, мергекчилер
чурукчулар болгон. Оларын
чуруктарында онзагай чуу-
лауу чоңураа халык шык-
лы болуп турар. Басе биле
Антон — чаа салдарын төлө-
лөкчүлөрү — деп, Азиз Ба-
гиров чуугалап турар.

Чарык чүс чык бурган-
бистин аяч-чоруктарын чур-
уктарыныч түнү кылп чо-
рааналы — деп, боудун чууга-
зын Азиз уламчылаан. Олар
колдуула — үндүргөндөр, бок
аштакчылар, кара аяч-чорук-
тор болуп турган. Мен болгон,
мэи эш-өөрүм Бизин бижиге-
лери караган, халык, шык
чир бажыларга чурттал чор-
дуусу.

Чүгө чарык чүс чык! Ол
үр эвес эртен үдө төгөтө ка-
ны хире чуугаа ужу-дуга-
лыгы! Ол бистин амьдар-
алымыска кайгамчык улуг
ужу-дуга-лыгы болгон. Кур-
дтарын аяч-чоруктарын чур-
каптар, бажы алаанда чер-

лер дугайында чүгө кыргы-
нарнын чуугаалында анык-
ап турар. А курд чоңун со-
циал-экономика аяч-чорук-
тарында дуга-чоруктарын
айтырар! Чогуур намын
кижи бүзүр ортумак эртен
ам чедип ап турар. А дээди
эртен! Ону база хей кини
чедип ап турар. Маңа тижке
кылдыр элэи каш ада-тур-
туларымнын иштеткен чүгө
чамыктарын бизин адын кө-
рей. Олар эртенге, литерату-
рага болгон уран чуулар
Чижэ, Керим Асоев. Ол —
Чоң чүктүк төгүзүчү тала-
зы-биле сургаж эртенде,
дээ эртенерини калдыды,
Грузияны Коммунист пар-
тиянык. Топ Коммунист
ажылдап турар. Лоса Асоев
— Тбилис университетинин до-
центин, филология эртенерини
кандидаты, Керим Асоев —
экономика эртенерини
кандидаты, Грузияны улус
ажыл-агынын экономика
болгон планашкын талазы-
биле Эртен-иниң институту-
дун эртен секретары Лама-
ра Пашаева — төгү эртенерини
кандидаты, Грузияны
Эртенер академиянын Ар-
хеология болгон этнография,
төгү институтун улуг эр-
тен аяч-чоруктары. Грузияны
политиканын институтун
кондүт эки демегестерин өөр-
нүн дооскан Текурава Калаче-
туду иштетерин оон аяч-чорук-
тар. А бистин уран талант-
лы шүлүкчүлери — Тога-
е Брон, Бажо болгон Азиз Не-
коуру ал көрө-дир. Шүлүктүн
айтыр берген-дыр.

Мен шаанда боудунун үдө-
дө дөрт классты дөңгүл-
дооскашкы хомурадыр-
мен. Уе эр-берген турган. Мэи
ачам Афо деп кини Тбилис-
нин баран сабыгар станция-
ныга чуурулуп аяч-чоруктар
чоран. А 1941 чылда фронт-
га барган болгон гитлерчи
фашистерге удуу тулап тур-
ган, Кериме өлгөн. Азам дү-
ругулары-биле артып калган.
Анаа дуулажып ужурага тава-
рышкан мен. Бичимде-
ле аяч-чоруктарын оон соода
уе-ларган үчүлүшкени доос-
кан, слесарини профессиона-
лдын чедип алдым. Билиг бедир

куртарга база өөрениди: бир
талазында шааны өөрени-
ди, ний талазында мергекчилер
чылдыр калбазында дуга-
жык болгон. Техника дээр-
гө-хүн бүрдө эвес, а шак сан-
да сайырап турар болгай.

Уе дүргө-не эртин турар-
дыр! Силерини огулар Азиз
куртуе ужу-дуга-лыг айтыр-
ларын иштеткелерини кир-
жир деп кым-бир кини дөртөн
чылдыр бурганга мэи ады-
немеге чуугалаан болза, олар
терде бүзүрөөс ийик. А мени
Грузия ССР-нин Дзэн Со-
ветинин депутатында ийн удаа
соңугу.

Мени баштай депутат
кылдыр соңугадыр. Грузия
ССР-нин Дзэн Советинин
Култур талазы-биле докта-
мал комиссияныга аяч-чорук-
талыч бажыктарын, дээ-
дээ клубтарын, библиоте-
каларын, кинотеатрларын,
ажылчы аныктар школаларын
ажылчы хынаарыга киржип
турдум — деп, Азиз
удамчылап чуугалады. Дзэн
Советинин Даштыкыч херектер
талазы-биле доктаамал ком-
мисияныч составында ам ки-
рип турар мен. Даала — со-
уда, нарын-даа, харысгал-
ды-даа, хей кинилер-биле
ужуражыр апар-дыр. Хей
чүдөлдөрнү номчуру, чедир өөр-
өтүп менден негестетирер.
Ол дээрде — дык соуду! Биз-
чалажак, берге боор-дур: на-
зы-харым дөңгү, бежен чедир
берген болгай.

Дааштык чурттардан ала-
чар биске улаа-дараа кзын
турар. Эртен-бистин, сургаж
кыжылар болулар. А олар-
нын халыктын мурунда са-
лар айтырлары чыгыс кел-
ге кууду кзын шыкша: «Силер-
ниң Совет Эмелдине на-
ционал айтыры кыдыр болуп
турармы? Кандык националдар
артык эрелерин эзелде тура-
ры? Биче националдарын до-
рамчылап, бажы турарын кан-
чал өөрүп турар силер?» —
дептин айтырлар! Бистин
амьдаралымыска олар эки
былбыр турар азы Советтер
чуртун түгүлдө чууруу-
нунараа азын турар кини-
дир-дир деп түнүлдө кылдым.
Дааштыкдан келген ол кини-

лер-биле халдыр чуугалажыр,
оларга чөвөнип ужурун тайм-
бир-лап кижидир мей.

Бистин Грузиянык билин
чакыс кылдыр ап көрө-
лөрү Грузия Совет Социалисттик
Республикада акы-дуңма улус-
тарын чыгыс аай найыр-
дыг өг-бүлөсүндө 80 хире на-
ционалдар чурттап, аяч-чорук-
тарын чурттал болгай. Олар
дээр — грузиянык, орустар,
армянар, азербайджанар, кур-
дтар, еврейлер, гректер болгон
оон-даа өскөлөр. Оларын ка-
нызын-даа кызар, кызыгар-
лар чүгө турган болза, ону
дараан-да эскерип каар ийик
бис.

Бичаарга Барыын чүкте
«чаагай күсөлдө» чогуу
чүтүн дугайын чууруп ту-
рармы ол ийик? Улустарын
найырды ууру-дуга-лыгы үе-
шак-биле хынааттыган болгон
Ала-чуртун Улуг дабылны
канчалгап чуртта аяч-чорук-
чурттал, өөренип турар болгай
бис.

Депутаттан турган үемде
Грузиянык хей школаларыга
барып чоран мен. Ол школа-
лар кичээлдерин грузия,
орус, армян, азербайджан, аб-
хаз, осетин дилдар кырыга
эрттирип, анык салтакчылар-
ны боттарынын төрөн дилдар-
ынын кырыга өөрөдүп тура-
рын жерген мен. Ол дилдар
кырыга соңулар, журналидар,
өөрөдөгө номинары база пар-
ламенттин турар.

Чоңун айтырарын болгон
ташчыларын национал грузия
ансамблыны делегерин
эргип кезип, боттарынын уран
талаштын миталалып көргө-
көн. Сукумде улугу грек
театр, Тбилисде ассыр ан-
самблы, армян хөгжүм-шак
театры, курдтарын театр-
талашы даштын чурттарга бе-
зин алдарып, сургажын.

Курдтар, армянар, гректер,
орустар, грузиянык... Ийе, бис-
терин дилдарымын, чамалары-
мын кызы-дур. Бистин на-
ционал культуравытын дуга-
гайында утуп болбос ужура-
тыр бис, кажан-даа утпас херек.
Бичаалажак, бистерини сору-
лажык, аяч-чоруктарын — чыгыс
ай.

Давид ИМЕДАШВИЛИ,
ПМА-нын корреспондентин.

Эмчинин сүмези

КАТАР

Катар аарым эң-не иштетер-
гей аарыларын бирээ. Оон
аарынан кижиди доор болуп.
Бичаалажак уе аарым кы-
чегейге албайн баар тава-
рыктар бол-ла болулар.
«Чыдарымыска аяч-чоруктар
нар, катар аарым грипп эс-
тер» дикжир хөгжөр бис.

Мындай тоомча чоң хөгжөр-
биле ул аарым чамдык кин-
жир «бут кырынга» эрттирер
ийикке, азы бут хуузулда э-
менин киреттер. Бот хуузулда
эмгекчилден бэуаут-ла деген
аарымнын массалык таралык-
чынын кол чыдаганын тын-
тып, аар кааланнашкыга че-
дир.

Устук тыншы оруунун кат-
тар аарым дээрде думук, кы-
зы-өөш акси, ол кетжир-өш
деп айгы-ангы кетериктерин аар-
ымнык каттыкшымын-дыр. Бир
эвес үстүдө алааным ор-
ганын кайы-бирээнд дегирип
каданан болза, эске кетер-
кенине база ол аарыг халдар.
Катар аарым иштетергей бо-
рунда аяч-чоруктар, организмге ба-
гы салдарын, аар аарыг.

Думук-биле тыншы өй-тап
тындыр-дыр. Агаар думуктай
эрттип ора, чымыр. Думук
ишти стерилизация болуп, улуг
рольду ойнар. Агаар думук-
тан оон соңу хозунче дам-
чыр. Кызылгарында уттер ку-
лактын ортаагы кезэ-биле ту-
душ. Бичаанга устук тыншы
орунун катар аарым кулак-
тын дилдарын баксырады-
тар. Даразында агаар өк бол-
гаш кызыл-өөш акси дамчып
эрттер. Маңа агаар улам чы-
мыр. Бир эвес тыншы-биле
кады өкчө калып-бир хоралык
будум киргенде, чоңу реф-
лексин дедилеп эгелээр. Устук
тыншы оруунун ийик кол
камыдал рефлексин азырар
болуп.

Катар аарымны өскүрү-
гө азын-бүрү халдарымын
вистарын киргилеги сал-
дарыг. Ук аарымны хоо-
ураарында арага болгон таа-
кы улуг рольду ойнар. Таа-
кынын ыкы шаралычкар карт-
ты үрөп, дегериниңкени анаа
өскүдүп, халдарымын аары-
ларга удуу жүжү кудулар.
Бичаанга устук тыншы ору-
нун хоочураа катар аарым
арагалар болгон таахылдар
кижигерге хей-биле тава-
рыж.

Катар аарым хоочураага,
уруларга айылыды. Думук-
тан кызыл-өөш аксиңе агаар-
нын дамчырынга ол аарыг
шантыктал, тыншын берге-
дир. Ол бези ийик эгелээр,
оон шаралычкар карттында хей
болгон суук чуулау эртен-
генин шантыктар. Ол оон

соода устук тыншы оруктар-
ын катар кааланнашкыга,
тыншы оруктарыга болгон
ортаагы кулакка салдар че-
дир, иренип аяч-чоруктарын
тыптырынга илгип кызыр.
Алеонтерини аарып эгелээр
иштеткен дааштык хейи-
ринден-не эскерип каан болуп:
уруу оон аарыг бергенде акси
ажык, адакы эренирин астыа
бүр болгон сегел ээзи бур-
унагайлар берген болуп, уру-
нун чуугазы база дөрт эвес
апаар — шала келдирээр, ак-
сында чоңе суп алган шыкша,
дым чөвөн берген деп бол-
уп. Бичаа оон устук дилерин
шын эвес эээр. Бо бүгү бо-
удуштарына алеонд аарыг үр-
үдө болгонда илдеп апаар.

Катар аарым хоочураада
чүгө клиникага эмен, экижи-
дир. Устук тыншы оруунун
хоочураа дегериниңкени аар-
ыг болгонда, эмчинин док-
таамал хайгаралар болгон эм-
чипкини негестетер. Аарыг
кижиги мяз-ла өскөлдөрдөн ай-
гылар. Ол кинини ажаакчы-
мы акси, думукун марды-
биле дугаар, халдарын үрүчүп
чур дерек. Аарыг кижиге чо-
гунар болгон думук аарыг
жымжаларын, чөмөчир аяк-
сазын аныкшап бээр.

Устук тыншы оруунун кат-
тар аарымга удуу хемчегер-
лик бирги чергезе организмни
дадыктары болуп. Эртен
болгон кезэ-өз аарым-биле
курлакка чедир чогунар. Ону
чыл дургуузда кылдыр, оон
соода курлакка чедир суг-
биле шалтыртышы кирер.
Чайын сугта ийип, мага-ботту
дадыктарга чогуру. Дүш
соода, кезэ-өз удуурунун бе-
лине, 30-45 минута сөгүтээр.
Тыншы шыгынарныга
ажыгыт болуп-биле бир бас-
каш агаарын кийр тыгаш,
дөрт баскаш үндүр тынар бол-
за эки. Организмин дадыкты-
рынга хүн улуг дуулажы.
Эртенги шактарда хүнге де-
гелер. Эртенги сула шимчээ-
кенин шалып аяч-чоруктары
идигил. Соодак чөмөчирче
кижигер устук тыншы оруу-
нун шаралычкар картны дадык-
тыгарда думукка эртенге-
гимнастика кылдыр чууга.
Асты хатгаш, думук-биле 30
катан кийр, үндүр тынар. Эр-
тен чууп тургаш, асты эвези
аустуг суг-биле чайып төгөр.
Кезженине удуурунун бети-
де 30 градус сугта буттары
чуур. Оон чоорту хүн бүрдө
сугну 20-ден 16 градус чедир
чамалдыр.

Л. РУДЫХ,
республиканын санитар-
чарыкшынын бажышын
эмчи.

БО СЕЗОНДА...

Бистин чурттууска спорт-
тун кышкы хейлеринге бо-
лур маргылаалар кайгамчык
солун болуп артер. РСФСР-
нин улустарын кышкы
Спорткадаанын түнөк
оюнлары Кереметого болуп.

Спорттун спорт-техникти
хейлеринге сакты салыш-
кып эгелээр. Бо чылын
ДОСАФ-тын спорттарына Бу-
гү-эвилелдин ийн чак аяч-
маргылааларына киржирер.
Бүгү-эвилелдин хей салым
маргылааларынын арасында
дараалында черлерге болуп
чемпионаттарын онзаал деме-
гестерин чууга: кышкы авто-
раллы — Талинге февраль 19
— 23-те, парашют спорту —
Талинге сентябрь 15 — 21-
де, суг алаанга дүргөн шыр-
тар — Ала-Атага июль 24 — 28-
те, дельтапланеризм — Кызыл-
та (Тыва АССР) сентябрь 21-тен
октябрь 2-ге чедир.

Анык күш-культура-
ларын киржир маргылаалары

Агаарнын температуразы хүн-
дө 28-33 чамдык деңгээлде-
ре 22-25. Кызылга 30-32
градус, дүне 39-44, чамдык
черлерге 45-50, Кызылга
45-47 градус соор.

ЧАА КИНО

«Мосфильм» киностудияныга үндүргөн
«ДИЛИ АНААШКЫНЫ»
деп чаа кино республиканын кинотеатрларына үнүп эге-
лээр.

Партиянык XXVI съездин-
ге СЭКП ТК-нын Телевизион-
да бейуа камгалалын экинчи-
эрин болгон долгандыр турар
бөйдүстүң байдалын хынаары-
нын херекелерин база аяч-
маттыг станцияларын бүдүр-
гөн новелларын көрүп турар.

«Агаарын аарымны хы-
налдазы» деп бижиктеринг ая-
ч-маттыг Хабаровскиниң
кудумчуларында кестүп ий-
ген (чурукта). Дугайлар ны-
рында тургустан ол онзагай
лабораторияларда агаар бес-
сейиниң ботталганын, хат-
тың улаанышкынын болгон
күжүн, агаарнын температу-
разын, оон шыгын хемчээр
эң чаа аппаратураны тур-
ган. Көңүп чорур ындай ла-
бораториялар Хабаровск край-
нык деңгээлде бейуа
камгалалынын, оон боттал-
рын шимчилээр болгон хы-
наар төптүң техниктиг херек-
селеринге хамарымыр.

А. ШЛЯХОВТУН фотозу.
(СЭТА-нын фотохрониказы).

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ ТҮҢНӨЛДӨР КАНДЫГЫЛ?

Тыва АССР-нин шимдире
талазы-биле чемпионат у-
жуп алганымыс 1981 чылдын
бүдүзүндө доозулган. Мар-
гылаада киниди байдадыг эр-
ткенге база оон кайды түнөк-
лөп кылп болуру?

Ук маргылаада он дөрт эр-
чен херектен шимдире
кирешкен. Райондардан келген
спортчуларынын салы эвези
болгон. Овурден ийн, Эрзи-
ден-ийе, Тес-Хемден — чыгыс
оюнакчы маргылаага ойнал-
ган, арктары — Кызылдын
тоңалары. Чөмө-Хемик, Улуг-
Хем, Бай-Тайга, Танды, Ба-
рын-Хемик райондар ботта-
рынын шымыр оюнакчыларын
чылдын-ла республика чемпи-
ондык доктаамал чорудуп
турган болза, бо чылын кы-
ны-да чорутпаан.

Райондарда шимдире мар-
гылаалар колдуу чоруту-
май турар дөс частыгыр бол-
бас. Оларын эрттирип турар-
да болза, буу-хаа организ-
мдерин аарып ол кини-
дир аарып чыгыс, ийн хүн
эрттирер.

Эртен чемпионатка Кызыл-
дан шүтүп бирги разрядтын
шымдарымын кирешкен.
Олар колдуу-ла спорт кини-
лестерин чемпионатка. Бир-
ги черин Тыва АССР-нин Иш-
тик херектер министрствон
лун аяч-чоруктары Виктор Лу-
кашов он үштөн 11,5 санын,
кижигер Монгуш Ады-оол 11
санын ийги черин, эртен
чылты чемпион Чыртак-оол
онун 10 санын үшүк черин
эзэлээр.

Бо үш шимдире мурнуку
чылдарда республика чемпи-
онаты эзелде чораннар. Виктор
Лукашов ам бо атты ийн удаа
чалап алганы ол. Оон ойнал-
ары турушту, халыкам, дүргө
кештер кылбас. Канды-бир
комбиниянын кылдыр дээди
кештерин ийк болуп алыр.
Тыва улус «Шимдирега болал
херек» кижир болгай. Ол чере
комитет чөвтү. Чаа чемпионат
оюну бо үштөр күзүндө у-
жыкка эки дүгүзүп турар.

Монгуш Ады-оол, Чыртак-
оол Оюн анык чылдарында
мастерге кандидат аттыг чо-
рооннар. Оларын оон өскө-
лөргө доораага база-ла шы